

Катерина Олександрівна Ткаченко,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
буль. Шевченка 81, м. Черкаси, Україна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

У статті висвітлюються сучасні підходи науковців до сутності і структури комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери. Визначено, що в основі комунікативної компетентності лежить певна структура, яка може бути сформульована як генетична модель. Комунікативна компетентність майбутніх фахівців соціономічної сфери розуміється як здатність особистості успішно взаємодіяти в різних соціальних групах і ситуаціях спілкування, що характеризується дотриманням норм і правил сучасної української мови, а також здатністю розуміти й використовувати у професійній діяльності вербальні та невербальні ресурси.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативні компетенції, компоненти комунікативної компетентності, майбутні фахівці соціономічної сфери.

Нові соціально-економічні й політичні відносини в Україні актуалізували модернізацію системи освіти, умотивувавши, зокрема, необхідність переосмислення вимог до організації освітнього процесу. Вирішення проблем освіти розпочинається з професійної підготовки. Сучасні тенденції розвитку національної системи освіти потребують теоретичного обґрунтування і практичного оновлення змісту та методики фахової підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з цим актуальним є навчання, спрямоване не лише на набуття фундаментальних знань з певної галузі, педагогіки і психології, а й на формування комунікативної компетентності, що є важливою професійною якістю фахівців, які працюють у системі «людина – людина», тобто соціономічних професій. Зміна цінностей сучасної освіти, конкретизація її спрямованості на розвиток особистості в контексті компетентнісного підходу призвели до змін у змісті і технології підготовки майбутніх фахівців-соціономів до професійної діяльності.

Одним із головних аспектів професіоналізму майбутнього фахівця соціономічної сфери є комунікативна компетентність, яка, у свою чергу, також потребує диференціації, оскільки є феноменом багатограним і недостатньо вивченим.

Зазначимо, що різні аспекти проблеми формування комунікативної компетентності були предметом досліджень таких учених, як: О. Аршавська, А. Богущ, Н. Босак, Т. Бутенко, Н. Гез, Ю. Жуков, М. Заброцький, Д. Ізаренков, О. Касаткіна, С. Максименко, Т. Мішеніна, А. Москаленко, Р. Мільруд, С. Петрушин, Ю. Федоренко, М. Canale, K. Korhonen, E. Levenstone, S. Savignon, M. Swain та ін., які зазначають, що на сучасному етапі модернізації вищої освіти постає необхідність розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із низьким рівнем комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Незважаючи на значну кількість досліджень, питання формування різних аспектів комунікативної компетентності майбутніх фахівців,

у тому числі й соціономічної сфери, залишається актуальним, що зумовлено невідповідністю вимог суспільства до компетентної в питаннях спілкування особистості та низьким рівнем комунікативної підготовки студентів у закладах вищої освіти [1, с. 426].

Метою статті є висвітлення різних підходів сучасних науковців до визначення сутності і структури комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери.

Слід зазначити, що до соціономічної групи професій належать педагоги, соціальні педагоги, соціальні працівники, соціологи, психологи, журналісти, політологи, юридичні професії тощо, предметом професійної діяльності яких є соціальна взаємодія. З огляду на це, важливою професійною якістю майбутніх фахівців-соціономів є комунікативна компетентність.

В аспекті започаткованого дослідження видається актуальним твердження Ф. Денінггауз про те, що комунікативна компетентність – це сукупність різних видів діяльності, тому необхідно врахувати її різноплановість. Дослідник наголошує, що комунікація є не лише мовленнєвою діяльністю, а й містить специфічний аспект інших видів соціальної діяльності, її не можна виокремити в чистому вигляді, наприклад, абстрагувати від повсякденних справ або професійних занять [14, с. 55].

Комунікативну компетентність О. Корніяка тлумачить як складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань, умінь і навичок суб'єкта комунікативної діяльності, що об'єднує у своїй структурі три головних компоненти: комунікативно-мовленнєвий, соціально-перцептивний та інтерактивний, які містять ієрархічно підпорядковані їм властивості (або вміння): вміння вести розмову (суперечку), вміння сприймати і розуміти іншу людину, готовність до соціальної взаємодії, вміння самопрезентації, виразна думка, міміка і пантоміміка тощо [8, с. 368].

Комунікативна компетентність, наголошує Л. Бірюк, – багатовимірне, складне поняття, що не обмежується ні поінформованістю майбутнього фахівця у сфері педагогіки, ні його педагогічними здібностями, ні комплексом особистісних рис та інших компонентів. Явища та природа комунікативної компетентності складаються з багатьох елементів. Це велика кількість комунікативних каналів та змісту, наявного в носія мови, його здатність на основі цього змісту та своїх намірів вибирати із мовних і соціальних навичок відповідні засоби вербальної та невербальної інформації тощо [3, с. 120].

Уперше проблема моделювання комунікативної компетентності була порушена Ч. Осгудом. Для конструювання моделі комунікативної компетентності (мовної здатності) дослідник використав рівневий підхід, виокремивши чотири рівні мовної здатності сприйняття та відповідні їм види психолінгвістичних одиниць. I рівень – мотиваційний, одиницею цього рівня для мовця і слухача є речення; II рівень – семантичний, його одиницею для мовця виступає синтагма, а для слухача – одиниця менша синтагми – «нуклеус»; III рівень – дослідницький, такою одиницею рівня для мовця і слухача є слово; IV рівень – інтеграційний, одиницею цього рівня для мовця є склад, для слухача – фонема. Зауважимо, до завдань нашого дослідження не входить детальний аналіз цієї (однієї з перших) моделі, яка з позицій сьогодення – не є бездоганною [3, с. 69].

Плідно здійснювалося моделювання комунікативної компетентності психологами (М. Вятютнев, І. Зимняя, О. Леонтьев та ін.), які розглядають комунікативну компетентність як загальну, єдину структуру, що містить: 1) знання правил і термінів спілкування в різних випадках; 2) знання словника і граматики мови; 3) вміння правильно складати такі мовленнєві акти, як вибачення, прохання, запрошення, подяка, а також негайно реагувати на них; 4) правильно вживати мовленнєві засоби [9].

Іншої думки дотримується Н. Гез, яка одним із компонентів комунікативної компетентності вважає вміння порівнювати мовні засоби та чинники з комунікативними завданнями, умовами спілкування, характером стосунків та ситуацій співрозмовника. Детально розглядаючи комунікативну компетентність, науковець виокремлює в її складі лінгвістичний, вербально-когнітивний, мета комунікативний, вербально-комунікативний складники.

Комунікативна компетентність включає: лінгвістичну (знання лексики і уміння використовувати словниковий запас під час говоріння); мовленнєву; фонетичну (відповідні навички і знання перцепції та продукції фонем, фонетики речення, фонетичної репродукції); граматичну (відповідні знання мови і здатність використовувати граматичні ресурси); семантичну (здатність осмислювати й контролювати організацію змісту); орфоепічні знання й розуміння правил вимови, знання пунктуації, уміння використовувати

словник; орфографічну (відповідні навички й знання перцепції і продукції символів); прагматичну (знання самого користувача принципів, за допомогою яких втілюються лінгвістичні засоби та вміння й навички дискурсу, зв'язаності та злитості, розпізнавання форм і типів текстів, пародії та іронії); соціолінгвістичну компетентність (соціокультурних умов користування мовою, знання правил і норм ввічливості, що спонукають до регулювання стосунків між поколіннями, соціальними групами, статями тощо) [6, с. 18].

У своїй роботі «Еволюція комунікативної компетентності» С. Савіньон виокремлює чотири компоненти: соціолінгвістична компетентність (знання соціального контексту, в якому застосовується мова); стратегічна компетентність (недосконале володіння правилами або недосконале знання чогось іншого); дискурсивна компетентність (вміння пов'язувати деякі мовні форми в цілу єдину структуру); граматична компетентність (граматичне розуміння речення) [13, с. 130].

С. Тароун вважає за необхідне виділити соціолінгвістичний, стратегічний та лінгвістичний складники, відзначаючи, що стратегічна компетентність менш важлива, тобто втрачає суть за умови, якщо індивід опанував лише лінгвістичні і соціолінгвістичні компетентності, оминувши при цьому стратегічну [15, с. 287].

Найбільш значущими структурними компонентами комунікативної компетентності Т. Бутенко вважає когнітивний, комунікативно-діяльний та оцінний, зазначаючи при цьому, що кожний із них має свої особливості:

1. Когнітивний – формування теоретичних знань, зокрема знання про функції, форми, засоби, види спілкування; розуміння важливості спілкування в житті людини, усвідомлення необхідності формування комунікативної компетентності з метою входження в соціум, колектив, групу.
2. Комунікативно-діяльний – застосування комунікативних знань в освітньо-професійному спілкуванні; формування комунікативних умінь: налагоджувати контакти з різними людьми у професійній діяльності; використовувати вербальні й невербальні засоби спілкування; відчувати та підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; чітко й емоційно виражати свої думки й почуття; логічно, зв'язно будувати мовлення, вести дискусію, давати аргументовані відповіді на запитання; орієнтуватись в умовах спілкування; прогнозувати поведінку партнера.
3. Оцінний – уміння орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, оцінювати адекватність висловів, використання мовних засобів для висловлення власних позицій, адекватність використання невербальних засобів спілкування; уміння аналізувати свою поведінку й поведінку співрозмовника, прогнозувати результати спілкування [4, с. 9].

На заняттях з мови, зазначає А. Щукін, у студентів формуються різні види компетенцій, на яких базується й комунікативна компетентність. Серед них науковцем виокремлено:

- а. лінгвістичну (мовну) компетенцію – сукупність знань про мовну систему, правила функціонування мовленнєвих одиниць у мовленні та вміння користуватися цією системою з метою вираження власних міркувань в усній та писемній формах, а також розуміння чужих думок;
- б. мовленнєву компетенцію – володіння способами формування й формулювання думок засобами мови, які допомагають розуміти думки інших людей та висловлювати власні судження в різноманітних комунікативних ситуаціях;
- в. соціокультурну компетенцію – знання студентами національно-культурних особливостей соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови, їхніх звичаїв, традицій, етикету, історії, культури країни тощо;
- г. соціальну компетенцію – вміння орієнтуватися в різних комунікативних ситуаціях, вміння спілкуватися із людьми та правильно будувати своє висловлювання відповідно до мети спілкування й комунікативних намірів мовця;
- д. дискурсивну компетенцію – здатність студента використовувати комунікативні стратегії для побудови й інтерпретації тексту;
- е. предметну компетенцію – здатність орієнтуватися у спілкуванні відповідно до сфери людської діяльності;
- ж. професійна компетенція – забезпечує здатність до успішної професійної діяльності [12, с. 198].

Згодом поняття «комунікативна компетентність» розширилося та доповнилося таким компонентом, як семантична компетентність, що складається з: антонімії спілкування, усвідомлення омонімії; вміння за допомогою перифраз уникати специфічних термінів; вміння ідентифікувати ступені перифразних еквівалентів [11, с. 20].

Слід зазначити, що увагу багатьох учених привертав процес засвоєння правильної звуковимови, оволодіння засобами інтонаційної виразності та розвитку фонетичного слуху. Зокрема, О. Соловйова, Л. Федоренко трактують цей процес як «виховання звукової культури мовлення» – «виховання чистої, чіткої вимови звуків у словах, правильної вимови слів відповідно до норм орфоєпії рідної мови, виховання чіткої дикції, виховання виразності мовлення» [10, с. 48].

З огляду на це, вважаємо за необхідне додати до структури комунікативної компетенції ще й такий компонент, як виховання звукової культури мовлення, адже в сучасних умовах, коли для людей доступні всі засоби масової інформації: Інтернет, телебачення, радіо тощо, де доволі часто можна почути слова, які належать до сленгової групи, що призводить до плутанини правильної вимови слів, що, у свою чергу, призводить до порушень норм орфоєпії та акцентуації букв тощо. Усе сказане вище дає підставу для висновку, що важливим складником комунікативної компетентності фахівців соціономічної сфери є рівень культури мови, тобто знання її фонетичного, лексичного та семантичного складів, вміння доречно користуватися всіма засобами мовної та

мовленнєвої діяльності, знання орфоєпії, чітка дикція.

Деякі дослідники (Н. Бібік, А. Богуш, І. Гудзик, І. Зимняя, О. Пошетун та ін.) включають до складу комунікативної мовленнєву, мовну та лінгвістичну компетентності. Визначення лінгвістичної та комунікативної компетентностей розрізняються за своєю суттю та змістом: комунікативна компетентність – це володіння навичками й уміннями в багатьох видах мовленнєвої діяльності, а лінгвістична компетентність, обмежується знанням мови.

У структурі комунікативної компетентності Ю. Федоренко виокремлює: компетентність, що стосується процесу спілкування (монологічне та діалогічне мовлення); мовленнєву компетентність (мовлення, письмо, аудіювання, читання); лексичну компетентність (граматичні знання та навички, мовленнєві лексичні навички, знання лексики); фонетичну компетентність (мовленнєво-слуховимовні навички та фонетичні знання); мовну компетентність (граматичні, орфографічні, лексичні та фонетичні знання) [10, с. 67]. Дослідниця переконана, що природа комунікативної компетентності потребує включення до її складу як головних, так і другорядних елементів. На сьогодні українські науковці користуються дефініцією «фонетична компетенція». Зокрема, А. Богуш вважає, що фонетична компетенція – це правильна вимова звуків рідної мови, добре розвинений фонематичний слух, вміння правильно ставити виразності [5, с. 13]. Також вони вирізняють і соціокультурну компетентність (лінгвокраєзнавчі та краєзнавчі знання). І. Гудзик вважає, що основою комунікативної компетентності є мовленнєва компетентність, яка може використовувати мовні засоби для розуміння чи побудови тексту [7, с. 12].

Отже, аналіз останніх досліджень підтверджує, що в основі комунікативної компетентності лежить певна структура, яка може бути сформульована як генетична модель, тобто можна розглядати процес її становлення та виникнення від менш розвинутого рівня до вищого. На сьогодні, на жаль, все ще залишається відкритою проблема розробки єдиного визначення структури професійно-комунікативних якостей особистості.

Підсумовуючи, під комунікативною компетентністю фахівців соціономічної сфери розуміємо здатність особистості успішно взаємодіяти в різних соціальних групах і ситуаціях спілкування, що характеризується дотриманням норм і правил сучасної української мови, а також здатністю розуміти й використовувати у професійній діяльності вербальні та невербальні ресурси. До структури комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери відносимо знання норм сучасної української літературної мови і професійної термінології, норм професійної етики, психології та технології, законів професійного спілкування, правил міжособистісної комунікації, розуміння національно-специфічних особливостей спілкування, відповідних форм реплік,

володіння вербальними й невербальними засобами спілкування тощо.

Оскільки розвинена комунікативна компетентність має бути кінцевим результатом навчання, виникає необхідність цілеспрямованої

діяльності щодо її формування. З огляду на це, перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в розробленні методики формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери у процесі навчання в закладах вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березовська-Савчук Н. А. Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей / Н. А. Березовська-Савчук // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – Кривий Ріг, 2015. – Вип. 13. – С. 425–432.
2. Бігич О. Б. Сучасні засоби навчання в методичній підготовці майбутнього вчителя/викладача іноземної мови / О. Б. Бігич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22115
3. Бірюк Л. Я. Теорія і технології формування комунікативної компетентності з російської мови майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Бірюк Людмила Яківна. – К., 2011. – 317 с.
4. Бутенко Т. О. Формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. «Теорія і методика професійної освіти» / Т. О. Бутенко. – Вінниця, 2011. – 19 с.
5. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Програма та методичні рекомендації / укл. А. М. Богуш. – К.: ІЗМН, 1997.–112 с.
6. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
7. Гудзик И. Ф. Способствовать эффективному решению жизненных проблем / И. Ф. Гудзик // Русская словесность в школах Украины. – 2007. – № 4. – С. 12–15.
8. Корніяк О. М. Порівняльний аналіз розвитку комунікативної компетентності фахівця у період його первинної і вторинної професіоналізації / О. М. Корніяк // Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – № 11. – С. 361–372.
9. Словник української мови / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Наукова думка», 1973. – Т. 4. – 840 с.
10. Федоренко Ю. П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови : дис....канд. пед. наук : 13.00.09/ Федоренко Юлія Петрівна.– Полтава, 2005.– 212 с.
11. Шитое С. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Шитое // Дайджест педагогічних ідей та технологій. Школа-парк. – 2002. – № 3. – С. 20–21.
12. Щукин А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного : [учеб. пособие для вузов] / А. Н. Щукин. – М. : Высшая школа, 2003. – 334 с.
13. Savignon S. Evolution of Communicative Competence The ACTFL Provisional Proficiency Guidelines / S. Savignon //The Modern Language Journal. – 1995. – Vol. 95. – P. 129–134.
14. Spector J. Learning house on Information and Technology Syracuse NY. / J. Spector, Teja, I. Michael-dela // Competencies Online Teaching. ERIC Digest Compétence, Competencies and Certification. – 2001. –Vol. 1. – P. 54–61.
15. Tarone E. Some thoughts on the notion of communicative strategy / E. Tarone // TESOLQuarterly. – 1981. – № 15. – P. 285–295.

REFERENCES:

1. Berezovska-Savchuk, N. A. (2015). Osoblyvosti formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv nefilolohichnykh spetsialnosti [Features of formation of communicative competence of future teachers of non-philology specialties]. *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. – Philological Studies. Scientific herald of Kryvy Rih State Pedagogical University (issue13), (pp. 425–432) [in Ukrainian].
2. Bihych, O. B. Suchasni zasoby navchannia v metodychnii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia/vykladacha inozemnoi movy [Modern teaching aids in the methodical preparation of a future teacher / teacher of a foreign language]. – [Electronic resource]. – Access mode: http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22115[in Ukrainian].
3. Biriuk, L. Ia. (2011). Teoriia i tekhnolohii formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti z rosiiskoi movy maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv u protsesi profesiinoy pidhotovky [Theory and Technology of Communicative Competence Formation in the Russian Language of the Future Teacher of Primary Schools in the Process of Professional Training]. Extended abstract of Doctor's dissertation. Kyiv [in Ukrainian].
4. Butenko, T. O. (2011). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh inzheneriv u protsesi vyvchennia psykhologo-pedahohichnykh dystsyplin [Formation of communicative competence of future engineers in the process of studying psychological and pedagogical disciplines]. Extended abstract of candidate's dissertation. Vinnytsia [in Ukrainian].
5. Vytoky movlennievoho rozvytku ditei doshkilnoho viku (1997). [Origins of speech development of children of

- preschool age]. Prohrama ta metodychni rekomendatsii [Program and methodical recommendations] A. M. Bohush. Kyiv [in Ukrainian].
6. Hez, N. Y. (1985). Formyrovanye kommunykativnoi kompetentsyy kak ob`ekt zarubezhnykh metodycheskykh yssledovanyi [Formation of communicative competence as an object of foreign methodological research]. Ynostrannye yazyky v shkole [Foreign languages at school] (№ 2), (pp. 17–24) [in Russian].
 7. Hudzyk, Y. F. (2007). Sposobstvovat efektyvnomu resheniyu zhyznennykh problem [To contribute to the effective solution of life problems] Russkaia slovesnost v shkolakh Ukrainy [Russian literature in the schools of Ukraine] (№ 4), (pp.12–15) [in Russian].
 8. Korniiaka, O. M. (2011) Porivnialnyi analiz rozvytku komunikativnoi kompetentnosti fakhivtsia u period yoho pervynnoi i vtorynnoi profesionalizatsii [Comparative analysis of the development of the communicative competence of a specialist during the period of his primary and secondary professionalization] Zbirnyk naukovykh prats KPNU imeni Ivana Ohiiienka, Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy [Collection of scientific works of the Kiev Polytechnic University named after Ivan Ogiienko, Institute of Psychology named after G. S. Kostiuk NAPA of Ukraine] (№11), (S. 361–372), Kyiv [in Ukrainian].
 9. Slovnyk ukraïnskoi movy (1973). [Dictionary of the Ukrainian language] red. koleh. I. K. Bilodid (holova) ta in. [ed. colleagues I. K. Bilodid (head), etc.] –Vyd-vo «Naukova dumka» [View "Scientific thought"], (Volume 4), (840 p). Kyiv [in Ukrainian].
 10. Fedorenko, Iu. P. (2005). Formuvannia u starshoklasnykiv komunikativnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Formation of senior pupils of communicative competence in the process of learning a foreign language]. Extended abstract of candidate`s dissertation. Poltava [in Ukrainian].
 11. Shytoe, S. (2002). Poniatyie kompetentsyy v kontekste kachestva obrazovanyia [The concept of competence in the context of the quality of education]. Daidzhest pedahohichnykh idei ta tekhnolohii, (№ 3), (pp. 20–21) [in Ukrainian].
 12. Shchukyn, A. N. (2003). Metodyka prepodavanyia russkoho yazyka kak ynostrannoho [Method of teaching Russian as a foreign language]. Moscow [in Russian]
 13. Savignon, S. Evolution of Communicative Competence The ACTFL Provisional Proficiency Guidelines / S. Savignon // The Modern Language Journal. – 1995. Vol. 95. – P. 129–134.
 14. Spector, J. Learning house on Information and Technology Syracuse NY. / J. Spector, Teja, I. Michael-dela// Competencies Online Teaching. ERIC Digest Compétence, Competencies and Certification.– 2001.–Vo. 1. – P. 54–61.
 15. Tarone, E. Some thoughts on the notion of communicative strategy/ E. Tarone // TESOLQuarterly. – 1981. – № 15. – P. 285–295.

*Екатерина Александровна Ткаченко,
кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры начального образования,
Черкасский национальный университет
имени Богдана Хмельницкого,
бул. Шевченко 81, г. Черкассы, Украина*

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИОНОМИЧЕСКОЙ СФЕРЫ

Современные тенденции развития национальной системы образования, конкретизация ее направленности на развитие личности в контексте компетентного подхода привели к изменениям в содержании и технологии подготовки будущих специалистов социономической сферы к профессиональной деятельности. Одним из главных аспектов профессионализма будущего специалиста социономической сферы является коммуникативная компетентность. Целью данной статьи является освещение современных подходов ученых к определению сущности и структуры коммуникативной компетентности будущих специалистов социономической сферы. Отмечено, что в социономической группы профессий относятся педагоги, социальные педагоги, социальные работники, социологи, психологи, журналисты, политологи, юридические профессии и т.п., предметом профессиональной деятельности, которых является социальное взаимодействие. Выяснено, что учеными коммуникативная компетентность рассматривается как общая, единая структура, содержащая: знание о функциях, формы, средства, виды общения; понимание важности общения в жизни человека, осознание необходимости формирования коммуникативной компетентности с целью вхождения в социум, коллектив, группу; знание правил и сроков общения в различных случаях; знания словаря и грамматики языка; умение правильно составлять такие речевые акты, как извинения, просьбы, приглашения, благодарность, а также немедленно реагировать на них; правильно употреблять языковые средства; наличие коммуникативных умений (налаживать контакты с разными людьми в профессиональной деятельности, использовать вербальные и невербальные средства общения; чувствовать и поддерживать обратную связь в общении; четко и эмоционально выражать свои мысли и чувства), а также умение ориентироваться в различных ситуациях общения, анализировать собственное поведение и поведение собеседника, прогнозировать результаты общения.

В аспекте исследования коммуникативная компетентность будущих специалистов соціономічної сфери розуміється, як здатність особистості успішно взаємодіяти в різних соціальних групах і ситуаціях спілкування, характеризується дотриманням норм і правил сучасного українського мови, а також здатністю розуміти і використовувати в професійній діяльності вербальні і невербальні ресурси.

В структуру комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів соціономічної сфери віднесені знання загальних понять лінгвістики, норм професійної етики, психології і технології, законів професійного спілкування, правил міжособистісної комунікації, розуміння національно-специфічних особливостей спілкування, відповідуючих форм реплік, володіння вербальними і невербальними засобами спілкування і тому подібне.

Ключевые слова: комунікативна компетентність, комунікативні компетенції, компоненти комунікативної компетентності, майбутні спеціалісти соціономічної сфери.

*Katerina Oleksandrivna Tkachenko,
Ph. D., Senior Lecturer of the
Elementary Education Department,
The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
81 Shevchenko Blvd., Cherkasy, Ukraine*

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL TRAINING TARGETED TO THE SPECIALISTS OF THE SOCIONOMIC SPHERE

Contemporary trends in the development of the national education system, the specification of its focus on personal development in the context of the competence-oriented approach have led to changes in the content and technology of the training targeted to the future specialists of socio-economic sphere in professional activities. One of the main aspects of the professionalism of a future specialist in the socio-economic field is his / her communicative competence. The purpose of the article is to highlight scientists' modern approaches to the determination of the essence and structure of the future socio-economists' communicative competence. It is noted that socio-economic groups of professions include teachers, social educators, social workers, sociologists, psychologists, journalists, political scientists; legal professions, etc., whose subject of professional activity is social interaction.

It has been revealed that scientists define the communicative competence as a general, unified structure containing: the knowledge of functions, forms, means, types of communication; the understanding of the importance of communication in human life, awareness of the need to form the communicative competence in order to enter the society, collective, group; the knowledge of rules and terms of communication in different cases; the knowledge of vocabulary and grammar; the ability to compose correctly such speech acts as apologies, requests, invitations, thanks as well as to respond promptly to them; to use speech means correctly; the presence of communicative skills (to establish contacts with different people in professional activity; to use verbal and non-verbal means of communication; to feel and maintain feedback in communication; to express their thoughts and feelings clearly and emotionally); the ability to orient himself / herself in different situations of communication, to analyse his / her own behaviour and interlocutor's behaviour, to predict the results of communication.

In the framework of the research, the communicative competence of the future specialists in the socio-economic sphere is understood as the ability of an individual to successfully interact in different social groups and communication situations; it is characterized by compliance with the norms and rules of the modern Ukrainian language, including the ability to understand and use verbal and non-verbal resources in professional activities.

The structure of the communicative competence of the future specialists representing the socio-economic sphere includes the knowledge of the general concepts of linguistics, norms of professional ethics, psychology and technology, professional communication regulations, rules of interpersonal communication, understanding of national specific features of communication, corresponding forms of replies, possession of verbal and non-verbal means of communication, etc.

Key words: communicative competence, communicative competencies, components of the communicative competence, future specialists of the socio-economic sphere.

Подано до редакції: 04.01.2018 р.

Рекомендовано до друку: 18.01.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш